

Татаріна О. О.,
здобувачка,
Бердянський державний педагогічний університет,
науковий керівник – кандидатка філологічних наук,
доцентка **Г. О. Александрова**

СИМВОЛІКА П'ЄСИ «СКЛЯНИЙ РАВЛИК» МИЛОРАДА ПАВИЧА

Література постмодернізму – це багатогранний феномен культури ХХ століття. Заперечуючи існування універсальної істини та стверджуючи багатолику модель сприймання світу, вона змінює вектор мислення із законотворчого на інтерпретуючий та починає охоплювати такі поняття, як адогматичність, багатозначність, відсутність кордонів, творча гра з традиціями та відкритість. Читач стає співтворцем постмодерного тексту, а його завданням є інтерпретувати (деконструювати) маргінальне та приховане.

Актуальність теми дослідження викликана складністю інтерпретації постмодерністської п'єси «Скляний равлик» Милорада Павича. Аналіз символіки твору носить свою цінність для дослідження робіт Милорада Павича.

До вивчення творчості сербського письменника зверталися В. Айнц, Т. Бовсунівська, О. Буряк, Ю. Ковбасенко та ін.

У літературознавстві інтерпретація – це «дослідницька діяльність, пов'язана з тлумаченням змістової, смислової сторони літературного твору на різних його структурних рівнях через співвіднесення з цілістю вищого порядку» [1, с. 308]. Аналіз та інтерпретація п'єси «Скляний равлик» передбачає опрацювання символіки твору, тому доцільним є розібратися з поняттям «символ». Символ – це «предметний або словесний знак, який опосередковано виражає сутність певного явища, має філософську наповненість, тому не тотожний знакові» [1, с. 621].

Інтерпретуючи п'єсу «Скляний равлик» Милорада Павича, можна чітко простежити зовнішні інтертекстуальні зв'язки з новелою О' Генрі «Дари волхвів», проте їх створення відбувається в іронічно-пародійному ключі. Самовіддані Делла та Джим перетворюються на егоїстичних панну Хатчепсут і Девіда Сетмута, які занепокоєні створенням свого душевного комфорту. У «передсвятковій історії» М. Павича герої віддають крадене, як різдвяний подарунок. Однак ці подарунки все одно насичені доброю енергією, адже сам жест «подарувати» – це вияв бажання зробити приємне іншому.

Внутрішні інтертекстуальні зв'язки розкриваються крізь призму образної системи п'єси. Тут присутні центральні герої – панна Хатчепсут і Девід Сетмут, та два другорядні – колишня дружина Девіда та неіснуюча донька Неферуре. Єдиний персонаж, що порушує симетрію образної системи – це випадковий перехожий, що є нібито провідником, який

розкриває персонажів у соціумі, спосіб встановлення їхніх взаємовідносин.

Образ доньки є особливо важливим, оскільки вказує на таємницю будівельника Іонна Дамаскина з оповідання для комп'ютера і циркуля «Дамаскин». Неферуре – наче місце, яке проколують голка циркуля, а всі персонажі знаходяться на колі. Отже, образ доньки – символ найголовнішого в житті, що ми знищуємо в гонитві по колу за фальшивими цінностями. Цей образ поєднує в собі потенційний шлях розвитку стосунків між чоловіком і жінкою: подолання самотності природним способом, через створення сім'ї, народження дитини.

Головна героїня Панна Хатчепсут – пересічна жінка, яка намагається подолати свою самотність: «Як завжди, коли почувалась самотньою, вона відразу здогадалася, що треба зробити... панна помітила вишуканого незнайомця в зимовому пальті кольору чорного лаку, стала поруч із ним, простягла однією рукою газетяреві гроші, а другою з панової лівої кишені поцупила річ, яку там намацала» [2, с. 18].

Ідея людської самотності розкривається й через циклічність сюжету. Твір починається та закінчується зустріччю панни Хатчепсут і Девіда Сетмута, крадені речі повертаються до своїх господарів. Однак в стилі постмодернізму автор пише дві розв'язки. Перша розкриває приреченість меркантильного світу через вибух, адже взаємовідносини між людьми не мають ґрунтуватися прагматично. В такому разі, скляний равлик постає символом року, що підкреслюється моторошною, зловіщою музикою. Якщо читач обирає щасливий кінець, увиразнюється інше значення: декоративна свічка долає свою замкнутість, здатна перемогти самотність та набуває нової якості – переродження.

Символіка образу равлика досить розмаїта. В Єгипті та Вавилоні равликів вважали символом вічності та родючості. В античності вони символізували відродження та воскресіння. В середньовіччя спіраль мушлі асоціювалась із лабіринтом, символом перепони, семантично пов'язаним із підземним світом та світом небесним. В епоху відродження равлики були символом чистоти та непорочності. Тварина-гермафродит є поєднанням чоловічого та жіночого начал, досконалої гармонії любовних стосунків, а також поєднання в одній істоті живої плоті та мертвої мушлі.

Скляний равлик у п'єсі Милорада Павича – це метафоричне втілення концепції людини: особистість замкнута, як равлик у мушлі, і разом з тим дуже вразлива. Але скляний равлик – це ще й свічка: людина розриває коло власного еґо через горіння, за принципом самовіддачі. Цей символ здатен зробити дійсністю сон панни Хатчепсут про «дзбан із двома шийками», коли «вино зв'язалося вузлом і двома струменями наповнило водночас два келихи» [2, с.18].

Отже, символіка п'єси «Скляний равлик» розкривається бівалентно, як з точки зору фатуму, так і творення. Зовнішня і внутрішня інтертекстуальність та образна система твору допомагають акцентувати на цьому символі, наповнюють його змістом.

Література

1. Літературознавчий словник-довідник / Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін. Київ: Видавничий центр «Академія», 2007. 752 с.
2. Павич М. Скляний равлик. *Всесвіт*. 2002. № 7–8. С. 18–26.